

مقدمه کوشش گران:

تابستان سال ۹۳ در جلسه سیاست‌گذاری چهاردهمین دوره «آیین بزرگداشت حامیان نسخ خطی» زمانی که نام شادروان ایرج افشار به عنوان چهره برگزیده نسخه‌شناسی پیشنهاد شد، همه به اتفاق آراء با آن همداستان بودند؛ اما همان‌جا مطرح شد که سال ۹۴ مصادف خواهد بود با نودمین سال‌گرد تولد آن استاد، و برگزاری بزرگداشت به این مناسبت لطف دیگری خواهد داشت. این‌گونه شد که با تنی چند از دوستان و دوستان آن دانشی‌مرد نشست‌هایی شکل گرفت و مقدمات برگزاری هرچه باشکوه‌تر این نکوداشت فراهم شد. از جمله جمع‌آوری مجموعه‌ای از نوشتار (در باره آن فرهیخته مرد یا اهدا شده به وی) در دستور کار قرار گرفت.

فراخوانی صادر شد و در فرصتی بسیار اندک تعداد زیادی مطلب به دفتر دبیرخانه بزرگداشت رسید، که این استقبال نشان از اقبال عمومی اهالی قلم به آن «فرزانه ایران‌مدار» داشت، و البته همه آن مطالب را در این دفتر نگنجانیدیم، چرا که برخی خارج از حیطه موضوعی اعلام‌شده در فراخوان و بیرون از حوزه مورد علاقه استاد افشار (ایران‌شناسی و کتاب‌پژوهی) بود، و تعدادی هم پیشتر در نشریات و ویژه‌نامه‌ها منتشر گردیده بود، و اندکی هم گویایی مطلوب را نداشت، یا گویای حرف جدیدی نبود.

نوشته‌های پیشروی شما با این امید گردآمده که طیفی از مخاطبان همسو با اندیشه‌ها و باورهای افشار آن‌ها را بپسندند و در شناساندن چهره روشن‌تری از وی و انعکاس پسندهای پژوهشی آن شادروان مفید افتد.

از عناوین این مطالب پیداست که تمرکز بر فعالیت‌های پژوهشی افشار طی شش‌دهه تلاش و جستجوی علمی و سبک کار وی مورد توجه نویسندگان مقالات و یادداشت‌ها نیز بوده است. همان‌طور که ملاحظه خواهید فرمود در برخی از این عناوین به طور مستقیم به این عرصه پرداخته شده است: «گذری بر کنگره تحقیقات ایرانی»، «سهم خوشنویسی و خوشنویسان در چاپ‌کرده‌ها و نوشته‌های ایرج افشار»، «زنده یاد ایرج افشار و کاربرگه نسخه خطی»، «ایرج افشار در آئینه کتابخانه اهدایی مجتبی مینوی»، «ایرج افشار و پایان نسخه‌ها»، «ایران‌گردی به شیوه ایرج افشار»، «ایرج افشار و تجلیل از مشاهیر در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران»، «گنجینه پژوهشی ایرج افشار»، «ایرج افشار یزدی؛ احیاءگر نسخه‌های خطی، پژوهشگر

اسناد تاریخی، و پدر کتابشناسی ایران»، «ایرج افشار و آرشیو ملی ایران»، «ایرج شیرین سخن» و ...؛ و هم همه یادداشت‌ها که بی‌استثناء در همین راستا نگاشته آمده است.

از عنوان یکی از این نوشته‌ها وام می‌گیریم، تا دامن سخن را به ساحت عاشقی بکشانیم. عنوان «ایرج شیرین سخن» برگرفته از شعر جلال‌الممالک ایرج میرزاست که برای سنگ مزار خویش سروده بود:

ای نکویان که در این دنیا بید
یا از این بعد به دنیا آید

این که خفتست درین خاک منم
ایرجم ایرج شیرین سختم

مدفن عشق جهان است اینجا
یک‌جهان عشق نهانست اینجا

به‌راستی این شعر بازگوکننده عشق پر جلال و شکوه، و شیفتگی عمیق و درازآهنگ ایرج افشار هم هست، به ایران و آثار ایرانی؛ عشقی که تا واپسین دم حیات شعله‌ور بود و جانش از آن گرما داشت و به تکاپویش وامی داشت:

آری مزار ایرج افشار نیز مدفن یک‌جهان عشق و شیدایی است به ایران و ایرانی، و به هرآنچه نسبتی با آنان می‌تواند داشت، از فرهنگ و ادب و تاریخ و معماری و نسخه خطی و کتاب چاپی و نشریه و سند و عکس و نامه و ...

و صد البته مزار راستین او در سینه تک‌تک کسانی است که مانند او قلبشان برای وطنشان عاشقانه می‌طپد:

بعد از وفات تربت ما در زمین مجوی در سینه‌های مردم عاشق مزار ماست

مجموعه حاضر نیز با همین رویکرد، یعنی ایران‌دوستی، ایران‌پژوهی، و ایران‌مداری به پیشگاه آن فرزانه روزگار تقدیم شده است.

عنوان «فرزانه ایرانمدار» بر این مجموعه را وامدار ذوق ادبی، شناخت عمیق و دلبستگی همیشگی دکتر شفیعی کدکنی به دوست و همکار دیرینش هستیم. دکتر شفیعی همچنین بر تهیه نمایه‌ای برای این اثر پای فشرده و همین موجب شد تا اندکی در زمان نشر این اثر تغییر، و بسیار بر کمال آن تأثیر ایجاد شود.

در این مجموعه سه قطعه خوشنویسی هم به محضر آن یگانه مرد تقدیم گردیده است: یکی به قلم استاد مجتبی ملکزاده، هنرمند طراز اول شکسته‌نویسی که ابیاتی از ملک‌الشعراى بهار را دستمایه هنرآفرینی خود ساخته‌اند؛ دیگر سیاه‌مشقی دلنشین به قلم جناب کاوه تیموری که ضمیمه نوشتار ایشان است، و سه دیگر ابیاتی از سوگ‌سروده‌ای به قلم دلنشان و پخته هنرمند ارجمند جناب آقای وحید احمدزاده.

از سروده‌های پیشکش شده به ساحت استاد در این مجموعه شش مورد گنجانده شده است؛ سروده‌هایی از آقایان یدالله عاطفی، دکتر هومن یوسفدهی، دکتر محسن ذاکرالحسینی، دکتر علی موسوی گرمارودی، و دکتر احمد جلالی.

در اینجا لازم است از صمیم دل به همه عزیزانی که با ارسال آثار ارزنده خود اعم از مقالات سودمند و یادداشت‌های مانا و هنرآفرینی‌های ادبی و تجسمی ما را رهین منت خود ساختند سپاس بگوییم.

همچنین باید از دوستانی که با عکس‌هایی ارسالی خود به این مجموعه غنا بخشیدند، آقایان حسین مسرت، رسول زمانی نائینی، و محمدجواد جورسرایبی، صمیمانه سپاسگزاری کنیم.

همچنین باید از لطف ویژه جناب آقای آرش افشار که در مراحل کار مشوق و یاری‌گرمان بودند و تصاویر و آگاهی‌هایی از گنجینه پژوهشی را در اختیارمان قرار دادند یاد کنیم و سپاس گو باشیم.

نقش مهم خانه کتاب و مدیرعامل فرهنگ‌دوست آن جناب آقای مجید غلامی جلیسه و همکاران ایشان آقایان میرزایی، کرمی، و ابراهیمی نیز در نشر پیراسته و آراسته این اثر جای سپاس فراوان دارد. ضمن آن که خانه کتاب به عنوان پشتیبان اصلی این بزرگداشت همواره در کنار سازمان اسناد و کتابخانه ملی حضور فعال داشت.

از نگاه حمایت‌گرانه ریاست محترم سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران جناب آقای دکتر سیدرضا صالحی امیری در تجلیل فرهیختگان کتابخانه ملی هم باید به برجستگی یادکنیم، که خوشبختانه این نهاد مادر، در دوران ایشان دوباره طعم تحول و بالندگی را می‌چشد، و با فعالیت‌های ابتکاری ایشان رشد بیشتری را در عرصه توسعه فرهنگی تجربه می‌کند.

به عنوان سخن پایانی اشاره می‌کنیم که تنها سخنرانی مندرج در این ویژه‌نامه سخنرانی شادروان دکتر محمدابراهیم باستانی پاریزی از یاران دیرین و همراه سفرهای شیرین افشار است که با عنوان «یک شمعک کوهی بر مزار ایرج افشار» به مناسبت دومین سالگرد درگذشت آن بزرگ‌مرد در محل کتابخانه ملی ملک ایراد گردیده بود. یادآوری این تنها سخنرانی را دستمایه یادآوری دوباره از همه بزرگ‌مردان ایران‌زمین می‌کنیم و امیدواریم این مجموعه نوشتار هم شمعک کوچکی باشد بر مزار یکی از آن بزرگان که همه عمر همواره برای ایران و ایرانی بزرگی و بالندگی را می‌جستند. روحشان شاد و راهشان پُر از رهروان مشتاق باد.

دوازدهم مهرماه ۱۳۹۴

احسان‌الله شکراللهی / غلامرضا امیرخانی